

# СОЦИО-ЕКОНОМСКИ АСПЕКТИ РАЗВОЈА ШУМАРСТВА НА ПОДРУЧЈУ КОЛУБАРСКОГ ОКРУГА, СА ПОСЕБНИМ ОСВРТОМ НА ОДАБРАНЕ НЕДРВНЕ ШУМСКЕ ПРОИЗВОДЕ

ЉИЉАНА КЕЧА<sup>1</sup>  
НИКОЛА ЈОВАНОВИЋ<sup>2</sup>

**Извод:** Од укупне површине анализираних општина под шумама у Колубарском округу се налази 35.997 ха или 23,26%, док учешће осталих површина у које убрајамо пољопривредно, грађевинско, градско, сеоско и друга земљишта износи 118.736 ха или 76,74%. Одлуком ресорног министра Владе Републике Србије на територији анализираних општина установљена су четири ловишта, по једно ловиште у општинама Ваљево и Уб, док на подручју општине Лајковац постоје два ловишта. Циљ истраживања је да се утврди структура и количина откупа, као и пласмана одабраних недрвних шумских производа (у даљем тексту: НДШП) са посебним освртом на сrneћу дивљач на подручју Колубарског региона. Сврха истраживања је да се утврде могућности развоја шумарства као и малих и средњих предузећа, која су усмерена ка одабраним НДШП. Предмет истраживања су: предузећа у сектору НДШП на подручју општина Ваљево, Лајковац и Уб.

**Кључне речи:** недрвни шумски производи, Колубарски округ, развој, сrneћа дивљач  
SOCIO-ECONOMIC ASPECTS OF FORESTRY DEVELOPMENT IN THE KOLUBARA DISTRICT WITH REFERENCE TO THE SELECTED NON-TIMBER FOREST PRODUCTS

**Abstract:** Of the total surface area of the studied municipalities, The Kolubara District accounts for 35.997 ha or 23.26% of the forested area, while the share of other land use types including agricultural, building, urban, rural, etc amounts to 118.736 ha or 76.74%. By the decision of the competent Ministry of the Republic of Serbia 4 hunting grounds have been established on the territory of the studied municipalities - one hunting ground in the municipality of Ub, one in Valjevo and two hunting grounds in the municipality of Lajkovac. The aim of the research was to determine the structure and the quantity of the purchase and the placement of the selected non-timber forest products (hereinafter referred to as NTFP) with special reference to the hunted deer in The Kolubara District. The purpose of the research was to identify opportunities for the growth of forestry and the development of small and medium-sized enterprises which are focused on the selected NTFP. The study area comprised enterprises in the NTFP sector in the municipalities of Valjevo, Lajkovac and Ub.

**Keywords:** non-timber forest products, Kolubara District, development, deer

## 1. УВОД

Значај шумарства, као привредне гране, огледа се првенствено у томе, што шуме представљају обновљив природан ресурс као и извор сировина

<sup>1</sup> др Љиљана Кеча, ванр. проф., Универзитет у Београду - Шумарски факултет, Београд

<sup>2</sup> Никола Јовановић, дипл. инж.

која се користи у даљој преради. Шумским ресурсима треба газдовати ради задовољења економских, културних и духовних потреба садашњих и будућих нараштаја (Медаревић, М., 2006). Ове потребе односе се на производе и услуге од шума, као што су дрво и производи од дрвета, вода, људска и сточна храна, медицинске услуге, гориво, рекреација, заштита станишта дивљих врста, предеона разноликост (2006).

Идеја овог рада јесте да прикаже положај, стање и утицај дела шумарства као привредне гране, као и постојеће могућности развоја овог сектора у Колубарском округу. Сагледавање стања у сектору извршено је кроз анализу социо-економских елемената везаних за одабране производе шумарства у три општине Колубарског округа: Ваљево, Уб и Лајковац.

Од укупне површине анализираних општина под шумама се налази 35.997 ха или 23,26%, док учешће осталих површина у које убрајамо пољопривредно, грађевинско, градско, сеоско и друга земљишта износи 118.736 ха или 76,74%. Учешће шума у приватном власништву у укупним површинама општина износи 18,41% или 28.492 ха, док су шуме у државном власништву заступљене са 4,85% или 7.505 ха (2014). На датом подручју површина под шумама, која се налази у приватном власништву износи 79% од укупне шумовитости, док проценат површина под шумама која се налази у државном власништву износи 21%. Последица овако неповољне власничке структуре условљена је друштвено-историјским развојем овога краја, где је приватно власништво било доминантан облик својине. Графички приказ структуре површина дат је у дијаграму 1.



**Дијаграм 1.** Структура површина анализираних општина Колубарског округа  
**Diagrams 1** The structure of the areas of the analyzed municipalities of The Kolubara District

**Извор:** Просторни план Колубарског округа (2014)

**Source:** Spatial Plan of The Kolubara District (2014)

Одлуком ресорног министра Владе Републике Србије на територији анализираних општина установљена су четири ловишта, по једно ловиште у општинама Ваљево и Уб, док на подручју општине Лајковац постоје два ловишта. У свакој од општина надлежност над ловиштима има Ловачки савез Србије који преко својих чланова тј. Ловачких удружења газдује ловиштима. Оптимални станишни услов за срнећу дивљач, други бонитетни разред ловишта, разлог су што је она стално присутна врста на површинама анализираних општина (2014). Међутим, ловно продуктивне површине за срнећу дивљач у анализираним ловиштима заступљене су са 34% или

45.200 ha од укупне површине, која износи 133.894 ha.

Привреду **општине Ваљево** карактеришу пољопривредно-прехранбени комплекс, металски комплекс, грађевинарство и графичка и текстилна индустрија. Посебно је развијен приватни сектор који се састоји од малих и средњих предузећа и самосталних занатских и трговинских радњи. У привредном сектору у граду Ваљеву функционише 1039 предузећа од којих 7 великих, 30 средњих и 1.002 малих предузећа. Такође, у граду има 4.635 приватних предузетника од чега је највећи број у области трговине 36.76% и прерађивачке индустрије 18.73%. У предузетничкој структури доминантно место има трговина, затим, следи прерађивачка индустрија, саобраћај, складиштење и везе, угоститељске делатности, као и грађевинарство. У индустрији прераде дрвета постоји 7 предузећа, док се пословима шумарства баве 3 предузећа и то првенствено сечом и извлачењем дрвета (2010/а). У структури привреде **општине Лајковац** највеће учешће има пољопривреда са око 55%, док је учешће индустрије око 12%. Остале привредне делатности остварују ниже учешће и то: трговина 11%, грађевинарство 10,2%, саобраћај 9,1%, занатство 2,4% и угоститељство и туризам 0,8%. У општини Лајковац регистровано је једно предузеће у области шумарства, које се бави пословима везаним за гајење и негу шума (2012). Када је у питању привредна делатност у **општини Уб**, две најзначајније гране су пољопривреда и рударство. Према постојећим подацима, структуру пољопривредне производње карактерише изузетна разноликост. Доминирају ситни, неспецијализовани пољопривредни произвођачи без јасне пословне и тржишне оријентације. На територији општине Уб регистровано је једно предузеће за сечу и извлачење и трговину дрветом (2010/б).

**Циљ** истраживања је да се утврди структура и количина откупа, као и пласмана одабраних недрвних шумских производа (у даљем тексту: НДШП) са посебним освртом на срнећу дивљач на подручју Колубарског региона. **Сврха** истраживања је да се утврде могућности развоја шумарства као и малих и средњих предузећа, која су усмерена ка одабраним НДШП. **Предмет** истраживања су: предузећа у сектору НДШП на подручју општине Ваљево, Лајковац и Уб.

## 2. МАТЕРИЈАЛ И МЕТОД РАДА

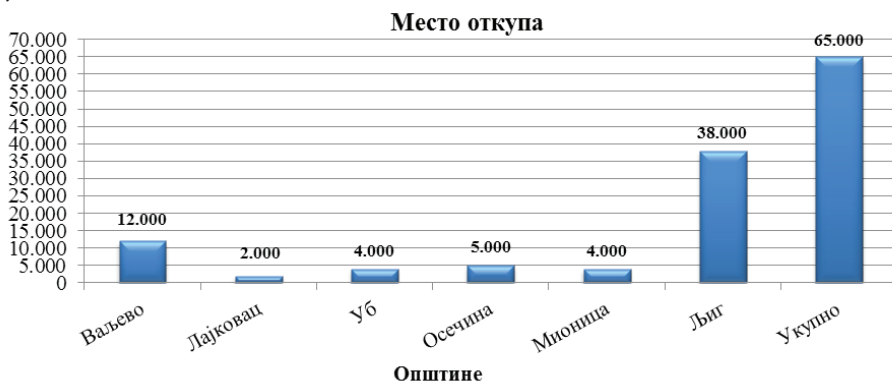
Прикупљање података вршено је интервјуом спроведеним у оквиру предузећа на подручју општина Ваљево, Уб и Лајковац, чија је основна делатност везана за послове шумарства према подацима Агенције за привредне регистре, а односе се на одабране недрвне шумске производе (НДШП). У ту сврху интервјуисана су 2 предузећа, која се баве откупом прерадом и пласманом НДШП и 3 удружења грађана, чија је основна делатност одрживо газдовање, гајење и коришћење дивљачи (2010/в). Газдовање дивљачи се спроводи плански кроз дугорочне и краткорочне планове. Ловна основа ловишта представља основни плански документ који се доноси за период од 10 година, којим се прописују мере за одрживо газдовање популацијама дивљачи. Годишњи план газдовања ловиштем представља оперативан план,

који се усваја за сваку годину и детаљније спроводи планиране активности из Ловне основе. Годишњим планом се на основу пролећног пребројавања дивљачи одређују одстрелне квоте за дату годину (2010/в).

У оквиру истраживања спроведена су два интервјуа. Први је био намењен предузећима која се баве НДШП, док је други био усмерен на правна лица, која се баве газдовањем дивљачи. Откуп и пласман НДШП током целог периода посматрања има релативно уједначен тренд. Разлог за то може бити постојање малог броја предузећа. Анализом примарних података добијених из Ловне основе и годишњих планова газдовања ловиштем за период 2011-2015. годне. Може се рећи да реално бројно стање у ловиштима износи 88% у просеку од оптималне бројности срнеће дивљачи. Ситуација код планираног одстрела је нешто драстичнија, јер реализовани одстрел у односу на планирани из Ловне основе износи у просеку 23%, тај проценат је нешто већи када се упореде вредности реализације са Годишњим планом и износи 42%. Процент коришћења популације срнеће дивљачи износи 5,4% (Кеџа, Лј., Јовановић, Н., 2016). Разлог, због кога је само срнећа дивљач узета за анализу, првенствено је тај што је најбројнија врста крупне дивљачи у анализираним ловиштима.

### 3. РЕЗУЛТАТИ ИСТРАЖИВАЊА И ДИСКУСИЈА

На подручју анализираних општина од дрвних производа најзаступљенији су сортименти израђени од **букве**, док су од НДШП најзаступљенији **гљиве и дивљач**, а присутно је и лековито биље, у мањој мери (Кеџа, Лј., Јовановић, Н., 2016). Удружења, која се баве газдовањем дивљачи своје одстрелне квоте срнеће дивљачи реализују највећим делом преко својих чланова, док ловци туристи учествују са мањим уделом у одстрелу. У дугорочним плановима (Ловним основама) планирани однос група ловаца креће око 70:30 % или 80:20 % у корист ловаца чланова удружења (Кеџа, Лј., Јовановић, Н., 2016).

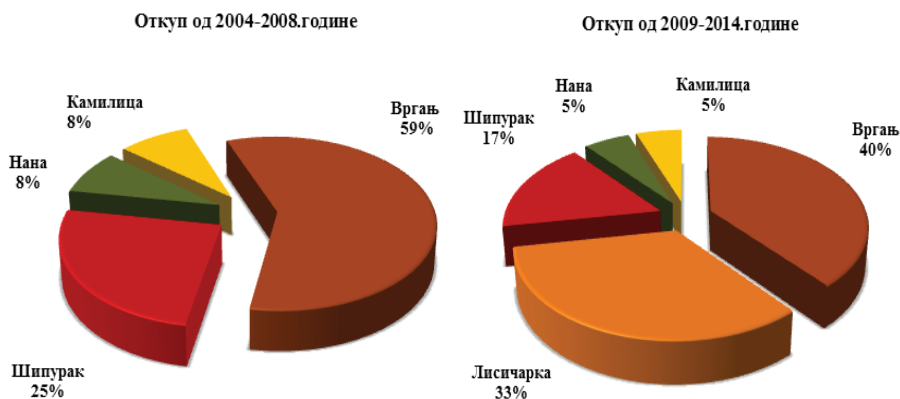


**Графикон 1.** Откуп НДШП по општинама на територији Колубарског округа за период 2004-2014. год.

**Graph 1** Purchase of NTFPs by municipalities on the territory of The Kolubara District in the period from 2004 to 2014

На графикону 1. може се видети да се од анализираних општина највећа количина НДШП откупи са подручја општине Ваљева 12.000 kg, затим следи Уб са 4.000 kg и Лајковац са 2.000 kg. Укупна количина НДШП која се откупи на подручију Колубарског округа износи око 65.000 kg, највећи откуп бележи се у општини Љиг 38.000 kg. Податке о откупу са општине Љиг треба узети са резервом из разлога што је предузеће које се бави откупом, прерадом и пласманом гљива ту лоцирано, и често сакупљачи из различитих крајева Србије долазе директно у предузеће.

На дијаграму 2 приказана је структура откупа НДШП у два периода, први 2004-2008. године, а други 2009-2014. године. Разлог за овакав начин представљања података је тај што у првом периоду није вршен откуп лисичарке, док је њено учешће у структури откупа НДШП у другом периоду знатно (33%). Уочава се да је, у оквиру просечних годишњих количина откупа НДШП за период 2004-2014. године, највеће учешће вргања са 59% и количином од 7.000 kg, затим следи шипурак са 3.000 kg (25%), док камилица и нана имају исто учешће од 8% или 1.000 kg. Такође, на дијаграму 2. су приказане просечне вредности откупа НДШП за период 2009-2014. године, где се може видети да највеће учешће и даље припада вргању са истом количином као и у предходном периоду, али са мањим процентуалним учешћем 40%, затим следи лисичарка, која није била присутна у претходном периоду, са 33% и количином од 6.000 kg, шипурак ја заступљен са 15% и количином од 3.000 kg, нана и камилица имају једнако учешће од 5% и количином од 1.000 kg.

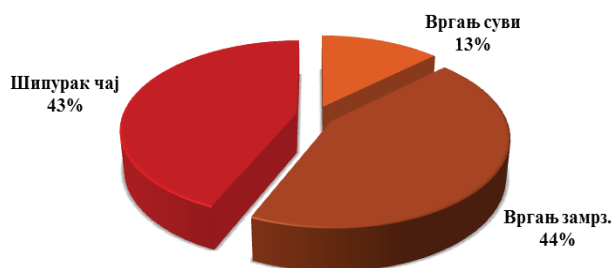


Извор: према подацима анкетираних предузећа

Source: according to data provided by the surveyed companies

Дијаграм 2. Структура откупа НДШП са подручја анализираних општина 2004-2014. године

Diagrams 2 The structure of NTFP purchase on the territory of the studied municipalities from 2004 to 2014



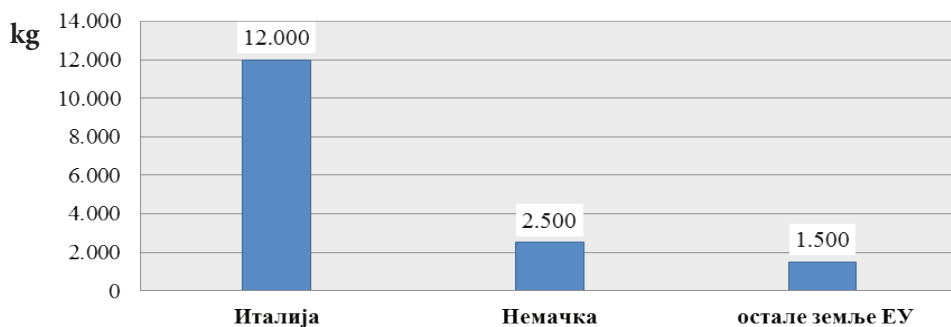
**Извор:** према подацима анкетираних предузећа  
**Source:** according to data provided by the surveyed companies

**Дијаграм 3.** Просечне вредности пласмана финалних НДШП на домаћем тржишту на годишњем нивоу за период 2004-2014. године

**Diagram 3** Average values of the final NTFPs placed in the domestic market annually for the period from 2004 to 2014

Из дијаграма 3. може се закључити да производи од вргања имају највеће учешће у пласману на домаће тржиште са 59% (вргањ суви 13%, вргањ замрзнути 44%), док производи од шипурка (чај) учествују са 43%.

#### Пласман по земљама



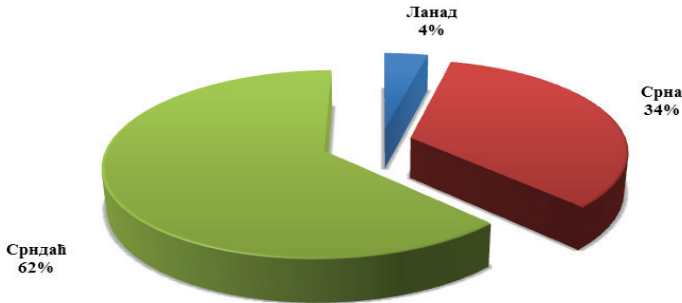
**Извор:** Оригинал  
**Source:** Original

**Графикон 2.** Структура пласмана НДШП на инострано тржиште по земљама  
**Graph 2** The structure of the NTFPs placed in the foreign markets by country

Из графикона 2. може се видети да се сва количина извози у земље Европске Уније, земља у коју се највише извози је Италија 12.000 kg, затим следи Немачка са 2.500 kg, док се преосталих 1.500 kg пласира у остале земље ЕУ.

Реализацију одстрела срнеће дивљачи карактерише благи раст током целог анализираног периода (2011-2015) (Кеча, Љ., Јовановић, Н., 2016). Највећи проценат реализације плана одстрела бележи се 2013. године код ловаца туриста 100% што представља изузетак у посматраном периоду. Интервал процената реализације крећу се 35-50% у укупном одстрелу, код

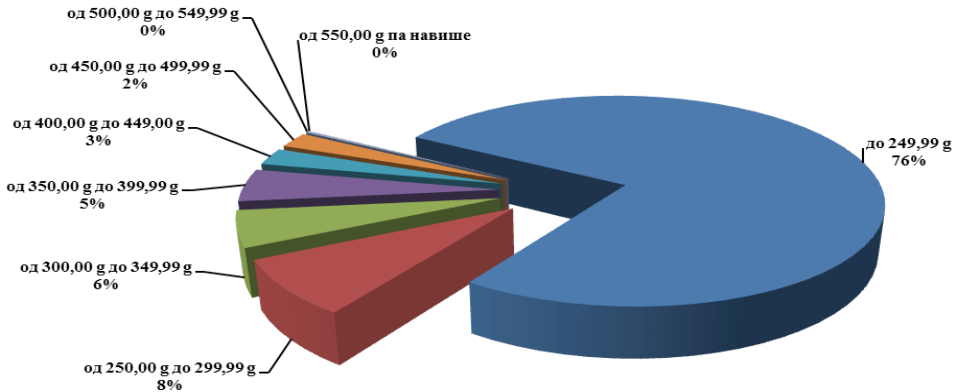
ловаца чланова тај интервал је 35-49%, док се код ловаца туриста креће 20-100%. На дијаграму 4. представљен је одстрел срнеће дивљачи према полу и узрасту, из ког се може видети да је учешће мушких јединки највеће са 62%, женска јединке учествују са 34%, ланад је у одстрелу заступљена са 4%.



**Дијаграм 4.** Структура одстрела срнеће дивљачи према полу и узрасту за период 2011-2015. године

**Diagram 4** The sex and age structure of the harvested deer between 2011 and 2015

На дијаграму 5. приказана је структура одстрела срндаћа у посматраном периоду, из којег се може закључити да је учешће срндаћа чије роговље и лобања теже до 249,99 g највеће чак са 76%, затим следе срндаћи са тежинама роговља и лобање од 250,00-299,99 g са учешћем од 8%. Остале категорије учествују са по 6%; 5%; 3% и 2%.



**Извор:** Евиденција одстрела Ловачких удружења 2011-2015. године  
**Source:** Shooting Records of Hunting associations from 2011 to 2015

**Дијаграм 5.** Структура одстрела срндаћа према тежинама роговља у периоду 2011-2015. године

**Diagram 5** The structure of the harvested deer by the weight of antlers in the period from 2011 to 2015

Пласман срнећег меса у посматраном периоду карактерше константан раст, с тим што 2014. године бележи благи пад, затим наставља даљи раст (Кећа, Лј., Јовановић, Н., 2016).

На основу истраживања дошло се до података о ценама најзначајнијих врста НДШП по којима је вршена реализација производа, у последњој години анализираног интервала на подручју анализираних општина Колубарског округа.

**Табела 1.** Цене финалних НДШП у 2014. години

**Table 1** Prices of the final NTFPs in 2014

Ред.бр	Производ	Јед.мере	Цена	
1.	Вргањ у саламури	kg	500,00 RSD/kg	4,21 €/ kg
2.	Суви вргањ	kg	1500,00 RSD/kg	12,64 €/ kg
3.	Вргањ замрзнути	kg	500,00 RSD/kg	4,21 €/ kg
4.	Лисичарка свежа	kg	800,00 RSD/kg	6,74 €/ kg
5.	Лисичарка замрзнута	kg	500,00 RSD/kg	4,21 €/ kg
6.	Шипурак чај	kg	180,00 RSD/kg	1,51 €/ kg
7.	Нана чај	kg	160,00 RSD/kg	1,34 €/ kg
8.	Камилица чај	kg	190,00 RSD/kg	1,60 €/ kg

**Извор:** према подацима анкетираних предузећа

**Source:** according to data provided by the surveyed companies

Из табеле 1. може се утврдити да су производи са највећим тржишним вредностима у 2014. години били производи од вргања и лисичарке са распоном цена 500-1.500 RSD/kg у зависности од врсте и степена прераде.

**Табела 2.** Остварен бруто приход реализацијом финалних НДШП на иностраном тржишту у 2014. год.

**Table 2** The gross revenue generated from the placement of the final NTFPs in the foreign markets in 2014

Производ	Количина (kg)	Цена (RSD/kg)	Приход изражен	
			у RSD/kg	у €/kg
Вргањ у саламури	2000,00	500,00	1.000.000,00	8.426,73
Суви вргањ	2000,00	1500,00	3.000.000,00	25.280,19
Вргањ замрзнути	3000,00	500,00	1.500.000,00	12.640,09
Лисичарка свежа	3000,00	800,00	2.400.000,00	20.224,15
Лисичарка замрзнута	3000,00	500,00	1.500.000,00	12.640,09
Шипурак чај	2000,00	180,00	360.000,00	3.033,623
Нана чај	1000,00	160,00	160.000,00	1.348,277
Камилица чај	1000,00	190,00	190.000,00	1.601,079
Σ			<b>10.110.000,00</b>	<b>85.194,24</b>

**Извор:** према подацима анкетираних предузећа

**Source:** according to data provided by the surveyed companies

Укупан бруто приход остварен пласманом НДШП на инострано тржиште је око **10.110.000,00 RSD** (табела 2). Најзначајнији приход у посма-



траној години имали су производи од вргања са **5.500.000,00 RSD** (Keča, Lj., Jovanović, N., 2016).

**Табела 3.** Просечне цена одстрела и меса срнеће дивљачи за период 2011-2015. године

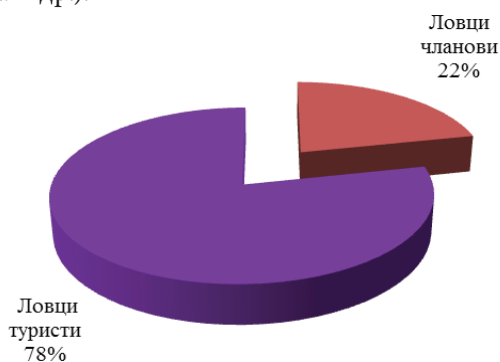
**Table 3** The average prices of the harvested deer and the venison for the period from 2011 to 2015

Цене одстрела и меса срнеће дивљачи	
до 249g	100,00 € + 0 € / 1 g
од 250 g до 299 g	150,00 € + 0 € / 1 g
од 300 g до 349 g	200,00 € + 4 € / 1 g
од 350 g до 399 g	400,00 € + 6 € / 1 g
од 400 g до 449g	700,00 € + 7 € / 1 g
од 450 g до 499g	1050,00 € + 9 € / 1 g
од 500 g до 549g	1500,00 € + 15 € / 1 g
преко 550 g	2250,00 € + 30 € / 1 g
Одстрел срне	20,00 €
Одстрел ланета	10,00 €
Месо у кожи (без главе, утробе и ногу)	3,10 €

**Извор:** просек цена за период од 2011-2015. године по ценовнику ЛСС

**Source:** average prices for the period between 2011 and 2015 from the pricelist of the Hunting Association of Serbia

Цене приказане у табели 3. су преузете из ценовника ЛСС и коришћене су у калкулацији прихода остварених од ловаца туриста, док су цене за чланове биле умањене за одстрел 70%, а за месо 50%. Овакви попусти за чланове удружења одобравају се на бази њиховог активног учешћа у пословима око газдовања срнећом дивљачи (изградња хранилишта и појилишта, зимска прихрана и др.).



**Дијаграм 6.** Укупан бруто приход остварен од одстрела срнеће дивљачи од ловаца туриста и чланова за период 2011-2015. године

**Diagram 6** The total gross revenue generated from deer hunting by hunting tourists and the hunting members for the period between 2011 and 2015

На дијаграму 6. може се видети да учешће бруто прихода од ловаца туриста учествује са 78%, док је учешће ловаца чланова 22%. Овакав однос је разумљив из разлога што су цене одстрела разликују за сваку од група ловаца. Ловци туристи иако имају мање учешће у одстрелу, због пуне цене одстрела коју плаћају имају доминантно учешће у бруто приходу. Док се ловцима члановима одобрава попуст и до 70% у односу на пуну цену, разумљиво је да је њихово учешће у бруто приходу далеко мање.

Приликом истраживања прикупљени су подаци о промотивним активностима анкетираних предузећа. Утврђено је да сва предузећа користе неки вид промотивне активности.

Анкетирано предузеће које се бави откупом, прерадом и пласманом, као главни вид промоције користио је лични контакт и продају, као и учешћа на сајмовима и присуство интернет сајта. У датом периоду предузеће је усвојило IFS стандард, који је директан резултат пласмана производа на тржиште земаља ЕУ што је резултирало повећањем обима производње после 2008. године уз помоћ државе из фонда за развој. Предузеће које се бави откупом и прерадом шумског воћа и лековитог биља, као доминантни облик промоције, наводи интернет презентацију израђену у виду сајта и није прихватило ни један од релевантних стандарда за НДШП.

Анкетирана ловачка удружења као главни вид промоције лова и меса срнеће дивљачи користе мрежу задовољних клијената и лични контакт. Такође, ловачка удружења једном годишње организују манифестације ревијално-такмичарског кулинарског типа.

На основу истраживања спроведеним на територији општина Ваљево, Уба и Лајковца Колубарског округа коструисана је SWOT матрица у којој су приказане могућности развоја сектора шумарства.

**Табела 4.** SWOT матрица

**Table 4** SWOT matrix

СНАГЕ	СЛАБОСТИ
Пласман НДШП на домаће и инострано тржиште	Уситњени поседе шума у приватном власништву
Географски положај – близина Београда	Недовољно искоришћени постојећи ресурси
Добри услови за ловни туризам	Не препознавање шумарства као привредне гране важне за руралном развоју у стратегијама локалних самоуправа
Сигуран пласман НДШП на тржишту	Не спровођење мера за одрживо газдовање срнећом дивљачи
Дуга традиција сакупљања НДШП	Недостатак становништва у селима које би се бавило сакупљањем НДШП
Постојање природних ресурса за развој шумарства шумовитост 29% у Колубарском округу	Лоша путна мрежа

МОГУЋНОСТИ	ПРЕТЊЕ
Планирана шумовитост према просторном плану републике Србије 34% за Колубарски округ	Мали број предузећа чија је делатност везана за шумарство
Организовање јавне службе или канцеларије за шуме при локалним самоуправама	Миграције становништва из руралних подручја
Достизање оптималног бројног стања дивљачи	Криволов
Повећање потрошње органских производа (гљиве, лековито биље, шумски плодови)	

#### 4. ЗАКЉУЧЦИ

На основу анализе резултата изведени су следећи закључци:

- на подручију анализираних општина од дрвних производа најзаступљенији су сортименти израђени од букве, док су од НДШП најзаступљенији гљиве и дивљач;
- укупна количина количина НДШП која се откупи на подручију Колубарског округа износи око 65.000 kg;
- највеће учешће је вргања у откупљеним количинама НДШП у периоду 2004-2014;
- производи од вргања имају највеће учешће у пласману на домаће тржиште са 59%, док производи од шипурка учествују са 43%;
- учешће мушких јединки у одстерлу је највеће са 62%, женска јединке учествују са 34%, ланад је у одстрелу заступљена са 4%;
- из структуре одстрела срндаћа у посматраном периоду може се закључити да је учешће срндаћа чије роговље и лобања теже до 249,99 g највеће, чак са 76%;
- учешће бруто прихода од ловаца туриста учествује са 78%, док је учешће ловаца чланова 22%.

#### ЛИТЕРАТУРА

- Keča, Lj., Jovanović, N. (2016): Ključni ekonomski aspekti razvoja šumarstva na području Kolubarskog okruga, Glasnik Šumarskog fakulteta 113, Univerzitet u Beogradu - Šumarski fakultet, Beograd (47-68).
- Медаревић, М. (2006): Планирање газдовања шумама, Универзитет у Београду – Шумарски факултет, Београд
- (2006): Стратегија развоја шумарства републике Србије, доступно на: [http://www.apps.org.rs/wp-content/uploads/strategije/Strategija\\_sumarstvo.pdf](http://www.apps.org.rs/wp-content/uploads/strategije/Strategija_sumarstvo.pdf) (посећено новембар 2016.год.)
- (2010/а): Стратегија локалног одрживог развоја града Ваљева од 2010-2020. године, доступно

- на: <http://www.valjevo.rs/#st=164> Град Ваљево (посећено: новембар, 2016. год.)
- (2010/6): *Стратегија локалног одрживог развоја општине Уб од 2010-2020. године*, доступно на: [http://www.opstinaub.org.rs/index.php?option=com\\_phocadownload&view=category&id=16%3A---&Itemid=69%E3%80%88%3Drs&lang=rs](http://www.opstinaub.org.rs/index.php?option=com_phocadownload&view=category&id=16%3A---&Itemid=69%E3%80%88%3Drs&lang=rs) Општина Уб (посећено: новембар, 2016. год.)
- (2010/в): Статут ловачког удружења, доступно на: [http://www.ekolss.com/ogledni\\_primerak\\_statut\\_LU\\_2010.doc](http://www.ekolss.com/ogledni_primerak_statut_LU_2010.doc) Ловачки савез Србије (посећено: децембар 2016. год.)
- (2012): Стратегија локалног одрживог развоја општине Лајковац од 2010-2015. године, доступно на: <http://www.lajkovac.org.rs/web> Општина Лајковац (посећено: новембар, 2016. год.)
- (2014): Просторни план Колубарског и Мачванског округа, доступно на: <http://www.rapp.gov.rs/Storage/Global/Documents/2015/KolubarskiMacvanski/Plan-usvojen.pdf> Републичка агенција за просторно планирање (посећено: децембар 2016. год.)

## SOCIO-ECONOMIC ASPECTS OF FORESTRY DEVELOPMENT IN THE KOLUBARA DISTRICT WITH REFERENCE TO THE SELECTED NON-TIMBER FOREST PRODUCTS

*Ljiljana Keča  
Nikola Jovanović*

### Summary

The idea of this paper was to present the position, status and impact of one segment of forestry as an economic sector and its developmental opportunities in The Kolubara District. The current situation in the sector was defined through the analysis of socio-economic elements related to the selected products of forestry in three municipalities of The Kolubara District - Valjevo, Ub and Lajkovac. The aim of the research was to determine the structure and the quantity of the purchase and the placement of the selected non-timber forest products (hereinafter referred to as NTFP) in The Kolubara District with special reference to the hunted deer. The purpose of the research was to identify opportunities for the growth of forestry and the development of small and medium-sized enterprises which are focused on the selected NTFP. The study area comprised enterprises in the NTFP sector in the municipalities of Valjevo, Lajkovac and Ub. On the territory of the studied municipalities, the most common timber products are beech assortments, while the most common NTFP include mushrooms and game. The total quantity of the purchased NTFPs in the area of The Kolubara District is about 65,000 kg. Porcini mushrooms had the biggest share in the purchased quantities of NTFPs in the period between 2004 and 2014. Porcini mushroom products had the largest share in the product placement on the domestic market with 59%, while the rose hip products accounted for 43%. The male individuals (bucks) had the highest share in the hunted deer total, while the female individuals (does) accounted for 34% and fawns with 4%. Based on the structure of the harvested deer in the reporting period, it can be concluded that the share of the bucks whose antlers and skulls weighed more than 249.99 g was the greatest, up to 76%. The share of the gross revenue generated by hunting tourists accounted for 78%, while the share of hunting members was 22%.